

С. І. Савчук – кандидат наук із фізичного виховання та спорту, доцент кафедри олімпійського та професійного спорту Волинського національного університету імені Лесі Українки;
Ж. С. Мудрик – кандидат наук із фізичного виховання та спорту, доцент кафедри олімпійського та професійного спорту Волинського національного університету імені Лесі Українки

Структура тренувальних навантажень бігунів на середні дистанції на етапі початкової спеціалізації

Роботу виконано на кафедрі олімпійського та професійного спорту інституту фізичної культури та здоров'я ВНУ ім. Лесі Українки

У статті висвітлено питання організації тренувального процесу бігунів на середні дистанції на етапі початкової спеціалізації.

Ключові слова: засоби бігової підготовки, обсяг бігових навантажень, тренувальні заняття.

Савчук С. І., Мудрик Ж. С. Структура тренувальних навантажень бігунів на середні дистанції на етапі початкової спеціалізації. У статті освещены вопросы по организации тренировочного процесса бегунов на средние дистанции на этапе начальной специализации.

Ключевые слова: средства беговой подготовки, объем беговых нагрузок, тренировочные занятия.

Savchuk S. I., Mudrik J. A. Structure of Trainings Loadings of Runners is on Midranges on the Stage of Initial Specialization. In the article a question is reflected from organization of training process of runners on midranges on the stage of initial specialization.

Key words: facilities of running preparation, volume of the running loadings, trainings employments.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зв'язку з низьким рівнем результатів українських легкоатлетів на світовій арені з бігу на середні дистанції (за винятком О. Гешко) [6] постала проблема вивчення питання підготовки спортсменів із цього виду легкої атлетики.

Аналіз спортивної практики та літературних джерел, які стосуються підготовки бігунів на середні дистанції, засвідчує досить слабе дослідження цього питання [5, 10]. На думку спеціалістів [9, 26], таке становище цієї проблеми на сучасному етапі розвитку бігу на середні дистанції не в змозі забезпечити належного рівня підготовки бігунів у досягненні результатів високого рівня.

Тому визначення оптимальних обсягів тренувальних навантажень, залежно від рівня підготовленості, віку, а також від запланованого спортивного результату, є дуже важливим.

Мета роботи – дослідити раціональну структуру тренувальних навантажень бігунів на середні дистанції на етапі початкової спеціалізації.

Завдання нашої роботи:

- 1) дослідити оптимальний обсяг бігових навантажень у бігунів на середні дистанції на етапі початкової спеціалізації;
- 2) дослідити розподіл засобів бігової підготовки бігунів на середні дистанції.

Основна увага була зосереджена на таких питаннях:

- 1) засоби й методи, які застосовуються у тренуванні бігунів на середні дистанції на різних етапах навчально-тренувального процесу;
- 2) взаємозв'язок між обсягом, інтенсивністю навантаження та ростом спортивних результатів.

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз основних бігових засобів тренування в підготовці бігунів на середні дистанції проводився за такими показниками тренувального процесу:

1. Повільний, тривалий біг, який застосовується юними спортсменами в розминці й заключній частині тренувального заняття; повільний біг між інтенсивними пробіжками; біг у ранковій спеціалізованій зарядці; кросовий біг із рівномірною та перемінною швидкістю.

2. Біг на відрізках із різною швидкістю 5–8 м/с. У цю групу ми включили такі види бігової роботи:

- а) біг із максимальною або близькою до максимальної швидкості;
- б) біг із підвищеною (на 4–10 %) швидкістю відносно змагальної швидкості на 800 м;
- в) біг зі змагальною швидкістю на 800 м (+ 3–5 % від кращого результату);
- г) біг зі змагальною швидкістю на 1500 м (+ 3–5 % від кращого результату);
- г) біг зі зниженою швидкістю (на 4–5 %) відносно змагальної.

За літературними даними та даними інтерв'ювання, усі бігові засоби ми розділили так:

Загальний обсяг бігового навантаження

Загальний обсяг бігу є одним із найважливіших показників, що характеризують тренувальне навантаження.

Під загальним обсягом бігового навантаження розуміється сумарний кілометраж бігу з різною швидкістю як у тренувальних заняттях і змаганнях, так і в ранковій спеціалізованій зарядці. З віком і підвищенням підготовленості юні бігуни нерівномірно збільшують загальний кілометраж бігу: у спортсменів 1-го та 2-го років навчання приріст обсягу здійснюється повільно (табл. 1).

Помітна тенденція збільшення обсягу бігу в підготовчому періоді тренування з віком і підвищенням підготовленості спортсмена.

У підготовчому періоді обсяг бігового навантаження в бігунів 1-го року навчання підвищується поступово, досягаючи максимальної величини в середині підготовчого періоду.

У бігунів 2-го року навчання відбувається швидше нарощування обсягу вже в перші місяці підготовчого періоду. У січні–лютому звичайно відбувається зниження загального обсягу, що пов'язано з виступами у змаганнях, потім обсяг навантажень знову збільшується. У змагальному періоді в цих бігунів простежується поступове зниження загального обсягу навантаження.

Таблиця 1

Показники застосування засобів кросового та контрольного бігу у спортсменів 1-го та 2-го років підготовки (%)

№ з/п	Засіб підготовки	1-й рік навчання		2-й рік навчання	
		підготовчий період	змагальний період	підготовчий період	змагальний період
1	Кросовий біг	57	40	62	47
2	Повільний біг	42	38	35	30

Обсяг кросового й повільного бігу

Аналіз тренувальних навантажень показує, що обсяг кросового й повільного бігу складає основний обсяг бігової роботи – 80–90 % від усього навантаження.

Збільшення бігового навантаження з віком і ростом підготовленості відбувається насамперед за рахунок збільшення кілометражу бігу з невисокою швидкістю (табл. 1).

Повільний біг у розминці та заключній частині тренувального заняття, у ранковій спеціальній зарядці рівномірно розподіляється в підготовчому і змагальному періодах та збільшується з ростом підготовленості спортсмена.

Обсяг кросового бігу зі збільшенням віку й підготовленості бігуна значно зростає і здебільшого переноситься на підготовчий період (до 57–62 % річного обсягу кросового бігу).

Обсяг бігу на тренувальних відрізках дистанції для розвитку спеціальної витривалості

Із віком і ростом підготовленості спортсменів обсяг бігу на тренувальних відрізках дистанції збільшується, але в значно меншій мірі, ніж загальний обсяг бігового навантаження, що призводить до зменшення його відсоткового вмісту в загальному обсязі навантаження.

У підготовчому періоді біг на відрізках дистанції в бігунів 1-го року навчання становить 19,2 % у підготовчому періоді, а в змагальному – 19,9 % загального кілометражу в цьому періоді тренування. У бігунів 2-го року навчання це співвідношення становить 17,5 % у підготовчому і 19,8 % – у змагальному періоді, причому треба відзначити, що в найсильніших бігунів на середні дистанції відсотковий вміст бігу на відрізках зменшується і в підготовчому, і в змагальному періоді. Багато бігунів у осінньо-зимовому підготовчому періоді (листопад–січень) не застосовують біг на відрізках або застосовують у дуже невеликих обсягах.

Кілометраж бігу з близькою до межі швидкістю з віком і ростом підготовленості спортсменів підвищується незначно, а відсотковий вміст його в загальному обсязі бігу на відрізках збільшується з 12,1 % у бігунів 1-го року навчання до 13,9 % у спортсменів 2-го року навчання (табл. 2). Обсяг бігу в одному тренувальному занятті становить в середньому 0,2–0,4 км у бігунів 1-го року і 0,3–0,6 км у бігунів 2-го року навчання.

Кілометраж бігу з підвищеною швидкістю, у міру збільшення віку й підготовленості спортсменів, збільшується, але в загальному обсязі бігу на відрізках його відсотковий вміст зменшується з 13,6 % у бігунів 1-го року навчання до 12,1 % – у спортсменів 2-го року навчання. У підготовчому періоді обсяг бігу з підвищеною швидкістю становить 6,9–8 % обсягу бігу на відрізках цього періоду.

У змагальному періоді його питома вага більша, і зі збільшенням віку й підготовленості спортсменів частка його збільшується з 16,7 % у бігунів 1-го року до 22,5 % – у спортсменів 2-го року навчання.

Обсяг бігу з підвищеною швидкістю, яку застосовують в одному занятті, перевищує дистанцію, яку тренують в 1–1,5 раза.

Обсяг бігу зі змагальною швидкістю зі збільшенням віку й підготовленості зростає пропорційно росту загального обсягу бігу на відрізках і становить 30,9 % у бігунів 1-го року навчання і 36,1 % у спортсменів 2-го року навчання. Із цим обсягом біг зі швидкістю на 800 м становить 12,5 % (1-й рік навчання) і 14,9 % (2-й рік навчання) загального обсягу бігу на відрізках (табл. 2).

У підготовчому періоді біг із середньою швидкістю бігу на 800 м становить 9,3–11,8 % обсягу бігу на відрізках цього періоду. У змагальному періоді обсяг збільшується і становить 16,2–17,5 %.

Кілометраж бігу із середньою швидкістю бігу на 1 500 м становить 17,6 % у бігунів 1-го року і 22 % у спортсменів 2-го року навчання; у підготовчому періоді біг зі швидкістю на 1 500 м становить 15,3–20,5 %, а в змагальному – 18,4–26,3 % обсягу бігу на відрізках відповідного періоду.

Обсяг бігу зі змагальною швидкістю, яка застосовується в одному занятті, зростає зі збільшенням віку та підготовленості спортсменів і перевищує тренувальну дистанцію в 1,5–2,5 раза.

Обсяг бігу на відрізках зі зниженою швидкістю, в міру збільшення віку й підготовленості спортсменів, збільшується і в абсолютному значенні, й у відсотковому відношенні до загального обсягу бігу на відрізках та становить 29,3 % у бігунів 1-го року і 32,9 % – у спортсменів 2-го року навчання.

Таблиця 2

**Показники застосування засобів розвитку спеціальної витривалості у спортсменів
1-го та 2-го років підготовки (%)**

№ з/п	Засіб підготовки	1-й рік навчання		2-й рік навчання	
		підготовчий період	змагальний період	підготовчий період	змагальний період
1	Біг на відрізках дистанції	19,2	19,9	17,5	19,9
2	Біг із близькою до межі швидкістю	10,8	12,1	11,1	13,9
3	Біг із підвищеною швидкістю	6,9	16,7	8,0	22,5
4	Біг зі змагальною швидкістю	12,5	30,9	14,9	36,1
5	Біг на дистанції 800 м	9,3	16,2	11,8	17,5
6	Біг на дистанції 1 500 м	15,3	18,4	20,5	26,3
7	Біг зі зниженою швидкістю	39,2	20,8	50,0	13,1

У підготовчому періоді біг зі зниженою швидкістю становить 39,2 % у тренуванні бігунів 1-го року і 50,0–50,02 % у спортсменів 2-го року навчання від обсягу бігу на відрізках цього періоду, а в змагальному періоді становить 20,8 % у бігунів 1-го року і 13,1 % у спортсменів 2-го року навчання.

Обсяг бігу зі зниженою швидкістю, який застосовують на одному занятті зі збільшенням віку й підготовленості спортсменів збільшується і складає в середньому 1,5–2 км у бігунів 1-го року і 1,8–4,1 км у спортсменів 2-го року навчання (у підготовчому періоді 4–6 км) у найсильніших юних бігунів.

Проведений педагогічний експеримент показує, що для першого року підготовки на етапі початкової спортивної спеціалізації рекомендуються загальний обсяг бігу, який дорівнює 1736 км, при співвідношенні навантажень аеробної, змішаної й анаеробної спрямованості, відповідно, 87,3 %, 9,4 % і 3,3 % і на другому році тренування, відповідно, 2025 км і 85,9 %, 9,9 % і 4,1 %, що забезпечує належний рівень різносторонньої фізичної підготовленості й ріст спортивних результатів.

Висновки

1. На 1-му і 2-му роках навчання в навчально-тренувальних групах на етапі початкової спортивної спеціалізації загальний обсяг бігових навантажень дорівнює 1800–2000 км, а в подальшому щорічний приріст становить не менше 15–17 %.

2. Педагогічний експеримент показує, що загальний обсяг бігу для першого року підготовки на етапі початкової спортивної спеціалізації відповідає 1736 км, співвідношення навантажень аеробного, змішаного й анаеробного спрямування становить, відповідно, 87,3, 9,4 і 3,3 %; на другому році тренування – відповідно, 2025 км і 85,9, 9,9 і 4,1 %. Це забезпечує належний рівень різносторонньої фізичної підготовленості та ріст спортивних результатів.

Література

1. Запорожанов В. А. Комплексный педагогический контроль как аппарат управления тренировочным процессом // Основы управления тренировочным процессом спортсменов: Сб. науч. тр.– К.: КТИОК, 1982.– С. 112–118.
2. Ивочкин В. В. Нормативные требования к многолетней подготовке юных бегунов на средние дистанции.– М.: Б. и., 1990.– С. 31–38.
3. Келлер В. С., Платонов В. М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів.– Л.: Укр. спорт. асоціація, 1993.– 269 с.
4. Линец М. М. Возрастные закономерности становления и сохранения спортивного мастерства в беге на средние дистанции // Легкая атлетика.– 1990.– № 9.– С. 80–81.
5. Максимова М. Н. Эффективные средства и методы тренировки юных бегунов на средние дистанции.– М.: Просвещение, 1984.– С. 10–16.
6. Озолин Н. Г. Современная система спортивной тренировки.– М.: Физкультура и спорт, 1970.– 479 с.
7. Платонов В. Н. Теория спорта.– К.: Вища шк., 1987.– 424 с.
8. Травин Ю. Г. Оптимизация тренировки в группах спортивного совершенствования по бегу на выносливость.– М.: Физкультура и спорт, 1986.– С. 148–158.
9. Якимов А. М. Исследование объема специальных средств тренировки юных бегунов на средние дистанции.– М.: Физкультура и спорт, 1972.– С. 3–10, 15–18.

Адреса для листування:
43 000 Луцьк, просп. Волі, 13.

Статтю подано до редколегії
03.10.2007 р.